

*До спеціалізованої вченої ради ДФ 35.051.104
у Львівському національному університеті
імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000*

В І Д Г У К

офіційного опонента – доктора філологічних наук, професора, декана факультету іноземної філології, професора кафедри прикладної лінгвістики Волинського національного університету імені Лесі Українки Макарук Лариси Леонідівни, – **на дисертацію Дудок Анни Романівни: «Префіксальні дієслова сучасної англійської мови: структурно-семантичні та прагматичні аспекти»**,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія

Актуальність теми дисертації. Словниковий склад сучасної англійської мови характеризується системними різнорівневими змінами, що яскраво демонструють її динамічність й унікальність. Дієслівний пласт англійської мови є провідним комунікативним сегментом, що уможливорює вербальне вираження дій, від яких залежать подальші різновимірні процеси та ситуації. Семантика дієслів почасти залежить від їх структурного наповнення, яке дає підстави для формування ключових принципів й узагальнень щодо їх творення й, у подальшому, можливостей використання.

Творення префіксальних дієслів, які посідають чільне місце в сучасній англійській мові, мотивоване твірними основами кореневих дієслів романо-германського походження, чисельність яких дає підстави для здійснення їх ґрунтовного й всебічного аналізу. Ураховуючи це, дисертація Дудок А. Р. відповідає викликам сьогодення й тенденціям філологічних пошуків, та є апріорі **актуальною** і відкриває нові можливості для подальших пошуків.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій. Докладне ознайомлення з дослідженням Дудок А. Р. дає підстави стверджувати, що авторці вдалося осмислити та проаналізувати, як теоретичні, так й ілюстративні джерела, якими вона послуговувалася під час роботи над

обраною темою, оскільки дисертація має логічну структуру, послідовний виклад, чітке аргументування як здобутків лінгвістів, які більшою чи меншою мірою висвітлювали обраний вектор, так і власних спостережень і висновків, сформульованих на підставі докладного аналізу ілюстративного матеріалу. Зауважимо, що теоретико-методологічна база дослідження представлена вичерпно.

Список опрацьованих дисертанткою теоретичних джерел становить 372, серед яких достатня кількість зарубіжних, що свідчить про обізнаність дисертантки з сучасними тенденціями філологічних пошуків як на теренах України, так і за її межами. Матеріалом дослідження слугувала вибірка префіксальних дієслів обсягом 1550 одиниць ідентифікованих в різних ресурсах (British National Corpus (BNC), Corpus of Contemporary American English (COCA), Scribner Dictionary (SD), Electronic Lexical Database (ELD), Roget's International Thesaurus (RIT) тощо).

Достовірність висновків та об'єктивність одержаних результатів з урахуванням достатнього обсягу фактичного та ілюстративного матеріалу забезпечує методологічна база. Використання комплексної методики дослідження дало змогу успішно розв'язати поставлені завдання.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в ньому вперше висвітлено структурно-семантичні особливості префіксальних дієслів–термінів в сучасних англомовних текстах завдяки обраному корпусу ілюстративного матеріалу, а також у системному підході до дослідження префіксальних дієслів, що позначають систему спеціальних понять. Установлено, що кожне префіксальне дієслово–термін має диференційні ознаки, які сприяють його входженню до спектру спеціальних понять і формуванню системи термінів.

Практична цінність роботи полягає у можливості використовувати її основні положення й ілюстративний матеріал у навчальному процесі, зокрема у курсах з лексикології, стилістики, спецкурсах з вивчення англійської мови, у т. ч. в рамках англійської для спеціальних цілей (ESP). Виявлення глибинного семантичного наповнення префіксів, їх словотвірного, термінотвірного та функційного потенціалу дає змогу їх практичного використання у викладанні англійської фахової мови, що без сумніву підвищить ефективність вивчення спеціальної лексики.

Теоретична значущість дисертації полягає у розширенні теоретичної та емпіричної баз досліджень із структурної, функціональної семантики та прагматики.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, оглядово-теоретичного розділу в якому викладено покроковий алгоритм дослідження. Загальний обсяг роботи містить також два дослідницьких розділи, підготовлених на основі великого корпусу ілюстративного матеріалу. Кожен розділ як і роботу загалом супроводжують висновки, які резюмують новизну роботи. Додаток А висвітлює досліджувані префікси сучасної англійської мови. У Додатку Б подано англо–український глосарій префіксальних дієслів термінів. У Додатку В вміщено додаткові таблиці, укладені на основі досліджуваного матеріалу.

У першому розділі «**Теоретичні та методологічні основи дослідження**» здійснено огляд наукових праць, що уможливило виокремлення векторів дослідження префіксальних дієслів, зокрема їх структури, семантики й прагматики. У цьому ж розділі запропоновано методологічний алгоритм дослідження, який слугував підставою для покрокового аналізу ілюстративного матеріалу.

У другому розділі «**Структурні та лексико-семантичні параметри префіксальних дієслів**» проаналізовано семантичні особливості префіксальних дієслів, схарактеризовано їх дериваційний потенціал, окреслено вплив глобалізаційних технологічних процесів на розвиток та трансформацію семантики досліджуваного матеріалу загалом й обраних підходів до дослідження зокрема.

У третьому розділі «**Мовні засоби вираження смислів префіксальних дієслів сучасної англійської мови**» висвітлено способи вираження смислів англійських префіксальних дієслів, розглянуто різні аспекти, в т. ч. їх полісемічні й омонімічні особливості, акцентовано увагу на метафоризації префіксальних дієслів, ключовій ролі узагальненого інваріанта і змінних смислів у з'ясуванні глибинної семантики метафори в обраному ілюстративному матеріалі.

Дисертантка досягнула поставленої *мети*, що полягала у виявленні особливостей реалізації комплексного аналізу структури, семантики й

функціонування префіксальних дієслів, що, своєю чергою, уможливило розв'язання поставлених завдань:

- критично осмислено теоретичне підґрунтя анонсованої теми та підходів до її дослідження, простежено еволюцію досліджуваної проблеми;
- виявлено загальні ознаки як компоненти інваріантного значення терміна, визначено їхню роль у формуванні смислів;
- простежено лінгвальний механізм співвідношення терміна–дієслова з різними кореляціями в англійському спеціальному формативі;
- констатовано відмінності смислів префіксальних дієслів у функції термінів за їх диференційними семами;
- виявлено основні концептуальні групи префіксальних дієслів термінів та з'ясовано співвідношення між ними.

Повнота викладу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні положення та результати дисертаційної роботи висвітлено в 21 публікації авторки, які не є тотожними за змістом. Зокрема, авторкою опубліковано 8 статей у фахових виданнях України, 2 статі в зарубіжних виданнях, 11 тез доповідей у матеріалах міжнародних наукових конференцій. Апробацію результатів дисертації здійснено під час виступів на різних наукових заходах.

Побажання та дискусійні зауваження до змісту дисертації. Ураховуючи викладене вище, маємо всі підстави задля того, щоб кваліфікувати дисертацію Дудок А. Р. як дослідження, підготовлене відповідно до вимог, що відповідає належному рівню та філологічним викликам сьогодення. Акцентуючи увагу на актуальності обраної теми, новизні й переконливості висновків, виникає кілька питань та зауважень, на які дисертантка зможе відповісти під час дискусії:

1. У роботі дисертантка наголошує, що у фокусі дослідження перебуває фахова англійська мова (с. 17 тощо). Також неодноразово зазначено, що дослідження ґрунтується на дієсловах-термінах гуманітарних та природничих наук. Список джерел ілюстративного матеріалу охоплює широкий спектр лексикографічних джерел та корпусів текстів, що забезпечують лексичне розмаїття одиниць усіх можливих сфер людського

пізнання й буття. У цьому ключі постає питання: як саме дисертантка кваліфікувала дієслова-терміни, які Анна Романівна відносить до гуманітарних та природничих наук і які саме критерії дозволяють вести мову про фахову чи нефахову англійську мову? Як обирався матеріал дослідження? За якими критеріями здійснювалася вибірка тематично релевантних чи нерелевантних одиниць?

2. На с. 91 Дудок А. Р. зазначає, що «... розвиток інноваційної семантики префіксальних дієслів-термінів відбувається за діючими законами загальноживаної мови...». Постає питання: які саме критерії слугують розмежуванню інноваційної/ неінноваційної семантики префіксальних дієслів-термінів і що дисертантка розуміє під діючими законами загальноживаної мови (внутрішні та зовнішні причини мовних змін)? На с. 185 запропоновано реєстр високопродуктивних досліджуваних префіксів сучасної англійської мови (Додаток А). У який спосіб визначається ступінь їх продуктивності (високий, середній, низький тощо). У роботі йдеться виключно про високий. Що слугує сигніфікатором рівня продуктивності?

3. На с. 47 дисертантка стверджує, що «Місце префіксального дієслова у лексико-семантичній системі фахової мови визначається його узагальненим знаковим значенням, що визначає його зв'язки з іншими дієсловами в системі мови шляхом синонімії, антонімії тощо. І така думка неодноразово повторюється на сторінках рецензованої роботи. Хотілося б почути, що саме має на увазі Анна Романівна, мовлячи про місце префіксальних дієслів? На с. 130 зазначено наступне: «На наш погляд, метафоричний, метонімічний процес полягає у розумовому сприйнятті одного концептуального явища через інше, бо стилістичні тропи як мовний факт є категорією мислення і процесом розширення значень та формування смислів, є когнітивним способом творення механізму префіксальних дієслів-термінів у спеціальних англомовних текстах». Що саме мається на увазі під когнітивним способом творення механізму префіксальних дієслів, стилістичні тропи як категорія мислення, розумове сприйняття тощо.

4. Хотілося б також почути, що дисертантка розуміє під методологічною основою префіксальних дієслів с. 2; когнітивною роллю префікса с. 31; імпліцитною наповненістю дієслівного префікса структурно-семантичними якостями с. 32; розумінням слова-терміна та термінотворних процесів, які пришвидшують сприйняття закономірностей утворення нових спеціальних лексичних одиниць с. 39; дефектним членуванням с. 50; втратою сили умовного дефектного забарвлення с. 99; префіксом з його високим ступенем абстрагованості й узагальнення с. 99.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Здійснений аналіз дисертації свідчить, що її авторка, Дудок Анна Романівна, слідувала принципам академічної доброчесності, оскільки цитовані джерела мають коректні покликання на список використаних праць та джерел ілюстративного матеріалу. Непрямі цитати, твердження, ідеї та розробки, які належать іншим авторам, мають відповідні покликання на опрацьовані Анною Романівною ресурси.

Результати роботи є новими, вони отримані авторкою самостійно. Висловлені вище міркування не ставлять під сумнів наукову концепцію дослідження, не впливають на обраний підхід та загальне позитивне враження від роботи та не піддають сумніву її новизну. Сформульовані дисертанткою висновки слугують підґрунтям для подальших розвідок і засвідчують, що обрана тематика є на часі.

У цілому рецензована дисертація свідчить, що її авторка має належну лінгвістичну компетентність, професійно аналізує, обґрунтовує й вмотивовує обрані підходи, висловлюючи при цьому свої міркування, пропонуючи нові підходи до розв'язання поставлених завдань, тим самим генеруючи й формуючи нові грані наукових пошуків.

Загальні висновки. Дисертаційна робота Дудок Анни Романівни є ґрунтовним завершеним дослідженням, в якому належним чином висвітлено теоретичне підґрунтя та всебічно обґрунтовано практичне застосування результатів, що вичерпують перелік означених дисертанткою завдань. На підставі цього отримано нові, науково осмислені лінгвістичні дані, що мають

суттєве значення для подальшого розвитку філологічних студій, як на теренах України, так і за її межами.

Дисертація Дудок А. Р. «**Префіксальні дієслова сучасної англійської мови: структурно-семантичні та прагматичні аспекти**» за змістом, структурою та оформленням відповідає спеціальності 035 Філологія з галузі знань 03 Гуманітарні науки та вимогам, передбаченим наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертацій» від 12.01.2017 року № 40 та «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (з наступними змінами), а її авторка, Дудок Анна Романівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Офіційний опонент:

доктор філологічних наук, професор,
декан факультету іноземної філології,
професор кафедри прикладної лінгвістики
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

Лариса МАКАРУК